

**UTBILDNINGSS-
OCH UTVECKLINGS-
TJÄNSTER**

HELSINGFORS UNIVERSITET

DEBATT SOM METOD I HUMANIORA ÄMNEN

Inför hösten 2018 planerade och utförde jag tillsammans med HY+ en utbildningsdel inom ämnet humaniora ämnen. Jag var härvid ansvarig för undervisningen som lades upp som en närstudiedag, en tillämpnings-uppgift, en rapport och ett uppföljningstillfälle. Alla deltagare deltog gemensamt under närstudiedagen, tillämpningsuppgiften gjorde deltagarna individuellt eller parvis i sina egna skolor och uppföljningen gjordes på distans genom videoupptäckning (ACP) i kvartsgrupper (deltagarna fick välja mellan fyra olika tvåtimmarspass under två dagar).

Syftet med denna modul var dels att aktualisera betydelsen av kritiskt tänkande i alla skolämnena samt att konkret visa på verktyg som gör det möjligt att höja såväl de kommunikativa som de argumentativa färdigheterna hos eleverna i respektive ämnen.

Efter några introducerande föreläsningar presenterade jag en väl beprövad modell för en debattövning. Vi genomförde debattövningen med deltagarna för att konkret visa hur denna kan genomföras samt för att aktualisera och diskutera olika detaljer som är viktiga när lärarna sedan genomför övningen i sina klasser. Materialet i de föregående föreläsningarna var även dessa avsedda som bakgrundsmaterial som ger lärarna idéer om vad de kan ta upp med sina elever i samband med debatten. Därefter har lärarna genomfört minst en debatt i sina respektive skolor.

Jag presenterade även en annan besläktad övning, att tala inför grupp, och tog särskilt upp sådana aspekter som är gemensamma för talövning och debattövning, t.ex. kroppsspråk och talängslan. De lärare som inte kunde arrangera en debatt som tillämpningsuppgift, fick i stället arrangera en talövning. Inför återkopplingstillfället skrev lärarna rapporter som de även kommenterade sinsemellan. Utifrån rapporterna och återkopplingstillfället kan jag teckna följande bild.

Debattövningen lyckades över förväntan. De många utmaningarna och osäkerhetsmomenten till trots, som gäller för denna typ av övning, som är deltagarberoende, fungerade debatterna utmärkt, på ett undantag när (där deltagarna blev oense om vem som vann debatten). Att utgången blev lyckad beror, enligt min uppfattning, på tre faktorer, som även tydligt framkom i lärarnas rapporter och berättelser.

För det första är debattmodellen ett användbart verktyg. Modellens poäng är att den erbjuder ett tydligt ramverk för debatten. Att enbart försöka debattera öppet och fritt i klass blir både ojämnt, otydligt och ofokuserat. Modellen tvingar alla deltagare att koncentrera sig och att tänka över hur de på bästa sätt ska kunna motivera sin ståndpunkt. Tidsaspekten är viktig eftersom den skapar en känsla av engagemang i vad som de facto annars är en artificiellt framtagen situation. Utan tidsbegränsningar och en väl ordnad debatt kan det vara svårt att få ett engagemang bland deltagarna. En annan aspekt, som många lärare särskilt lyfte fram, är att modellen innebär att alla som ingår i ett debattlag även verkligen måste säga något. Till skillnad

från andra situationer måste man i den första ronden verkligen delta då när det är ens tur. Likaså förutsätts att man deltar under den andra ronden eftersom lagsamarbete är ett explicit kriterium.

Det andra skälet till att övningen fungerat väl är lärarnas erfarenhet och lyhördhet för behoven i den aktuella gruppen. Det är många faktorer att tänka på, alltifrån hur stora lagen ska vara till vem som är lämplig att fungera som ordförande till hur man ska hantera fall där någon inte vill delta. Här vittnar lärarna om många olika lösningar. Generellt har man varit flexibel och inte begärt att någon ska behöva sitta i ett debattlag. De som inte velat har kunnat vara domare eller publik. På gymnasienivån har några varit aningen strängare och förutsatt att alla deltar i någon roll. I ett fall bedömde läraren att det är bäst att han själv fungerar som ordförande (detta var på högstadienivå). En annan sak som kräver lärareffertanke är valet av tes som ska debatteras. Här har lärarna sett att ett tema som på något vis berör studenterna själva är mest meningsfullt, t.ex. huruvida mobiltelefoner ska förbjudas i klassrummet eller inte. Ytterligare en aspekt gäller introduktionen till övningen och förberedelsen. Här har lärarna valt mycket olika beroende på sina grupper. Några lärare har introducerat övningen peu à peu över dagar eller veckor, medan andra gjort allt i ett svep under en lektionstid på 70 min. Denna flexibilitet är viktig så att gruppen är rätt inställd och förberedd. Gällande själva debattförberedelsen vittnade lärarna om att det blev klart bättre när eleverna fick ordentligt med tid att förbereda sig.

Det tredje skälet är att studenterna tycker att detta är roligt. Nästan alla lärare vittnade om att både lärare och elever ville göra detta på nytt. Jag tror att alla inser nyttan av att kunna debattera och att kunna göra det i en situation som kräver både att man har förberett sig och att man kan öva sig att improvisera utifrån situationens behov. I all sin enkelhet erbjuder denna övning just detta.

Under diskussionen med lärarna konstaterade flera att det är viktigt att finna ett tema som knyter an till ämnet så att debatten både blir en övning i kommunikationsfärdigheter och i det ämnesspecifika tema som för tillfället behandlas under kursen. Det konstaterades att detta kräver mera planering så att debattillfället läggs in på en plats under kursen där lämpliga teman finns. Flera psykologilärare tyckte att det var något svårt att finna ett lämpligt ämne att debattera, framförallt eftersom formatet kräver att det ska vara i tesformat. Möjligheten till en mera öppen diskussion diskuterades och man konstaterade att det då blir en annan typ av övning. Självfallet är debattävling bara ett sätt att öva och inte det bästa för alla situationer eller ämnen.

Utvecklingsmöjligheter kan summeras som följande: det blir bättre om läraren hinner introducera olika typer av argument och hjälpa studenterna förstå hur man förbereder sig väl. Likaså bör deltagarna få tillräckligt med tid att förbereda sig. Lärarna vittnade om att argumenten fort började tryta och att det blev en upprepning av samma argument i de grupper som inte förberett sig tillräckligt. Dessutom är det bra om det blir mera än en enda debatt så att alla kan delta, kanske även i olika roller. På gymnasiet kan det fungera med två parallella självständiga debatter men på högstadiet krävs mera styrning från lärarens sida och då är det antagligen bättre att låta en del fungera som publik och att hålla två debatter efter varandra. Några grupper hade efterlyst en final, vilket är möjligt om man har tid att ordna flera debatter (två–tre) efter varandra eller samtidigt, medan andra lärare helt och hållet nedtonat tävlingsmomentet för att sänka tröskeln och för att avdramatisera övningen. Andra lärare vittnar om att just den dramatik som tävlingsformatet skapar gör övningen rolig.

Den största utmaningen är domslutet som visat sig svårt i många fall. Dels vill man som elev kanske inte utse vinnare i en lekfull tävling med sina kompisar, dels är det svårt att avgöra hur olika aspekter ska vägas in. Antagligen fungerar domardelen bättre på gymnasienivån, men hur som helst kräver den att man gått igenom goda och dåliga argument och gärna även talat om retorik och debatt inklusive sådant som ethos-, pathos- och logos-argument. Ett alternativ till att ge domslut är att enbart föra en diskussion efteråt om vad som var svårt, vad som fungerade väl och hur man kan tänka för att utvecklas som debattör. Så hade även några av lärarna gjort. Under återkopplingen diskuterades möjligheten att ta fram en mera detaljerad lista på vad som ska räknas som plus och vad som minus under debatten, men konsensus var att detta skulle styra debatten på ett felaktigt sätt. Samtidigt skulle en sådan lista ändå inte kunna bli fullständig eftersom det är så många aspekter som spelar in.

Sammanfattning – Rekommendationer

Min uppfattning är att både övningen tala inför publik och debattävling med fördel kunde ingå minst en gång per år, men helst en gång per termin både på högstadie- och gymnasienivåerna (t.ex. den ena övningen höstterminen och den andra vårterminen, varje år). Lämpligen kunde övningarna först introduceras inom modersmålet, där man har mera tid att gå igenom bakgrund och teori, och sedan inom övriga ämnen där det finns intresserade lärare. Förmågan att förmedla och diskutera det man lärt sig är en väsentlig del av de medborgerliga färdigheterna; färdigheter som ökar jämlikheten i och med att de ökar möjligheten att bli hörd och att kunna delta.

Att en så pass stor grupp ämneslärare nu börjat använda debattävling som en pedagogisk metod ger den en bred spridning och en god utdelning av utbildningen. Några lärare berättade om att denna metod redan använts vid deras skola vilket möjligen är resultatet av en liknande utbildning jag höll i april 2014 för Svenska modersmålläraryöreningen i Finland. Roligt att nu även ämneslärare fick ta del av detta.

Mika Hietanen, doc., universitetslärare i retorik, lärare på momentet

mika.hietanen@rhetor.fi, +46 7 9339 4084